

Volum publicat în parteneriat cu Consiliul Județean Iași
și Universitatea „Petre Andrei” din Iași

Mihai BACIU, profesor universitar la Facultatea de Filosofie a Universității „Al. I. Cuza” și Decan la Facultatea de Științe Politice din cadrul Universității „Petre Andrei” din Iași; doctor în filosofie. A publicat: *Propedeutica filosofică: inițiere în filozofie* (1995), *Studii filosofice și sociologice* (1997), *Introducere în filozofie* (1995, 1998), *Curierul diplomatic* (2010) precum un număr de peste 75 articole în reviste de specialitate și de cultură.

Silvia BOCANCEA este lector universitar doctor la Facultatea de Științe Politice și Administrative a Universității „Petre Andrei” din Iași. A publicat mai multe studii în *Anuarul Universității „Petre Andrei” din Iași* (2006-2012), în *Sfera Politicii*, în revista *Transilvania*, în *Jurnalul de Studii Juridice* (2011-2012) și în volume colective: *Logos*, *Universalitate*, *Mentalitate*, *Educație*, *Noutate* și *Dimensiuni social-politice ale operei lui Petre Andrei* (2012, în curs de apariție).

Mihai Baciu & Silvia Bocancea (coord.), *Basarabia după 200 de ani*
© 2012 Institutul European Iași, pentru prezenta ediție

INSTITUTUL EUROPEAN

Iași, str. Grigore Ghica Vodă nr. 13, O. P. 1, C.P. 161
euroedit@hotmail.com.; www.euroinst.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BASARABIA DUPĂ 200 DE ANI. Conferință internațională (2012; Iași)
Basarabia după 200 de ani: conferință internațională: Iași, 12 mai 2012 / coord.: Mihai Baciu, Silvia Bocancea; cuv. înainte: Mihai Baciu, Silvia Bocancea. - Iași: Institutul European, 2012

ISBN 978-973-611-915-6

I. Baciu, Mihai (coord. ; pref.)

II. Bocancea, Silvia (coord. ; pref.)

94(498.7)“1812/2012”(063)

Reproducerea (parțială sau totală) a prezentei cărți, fără acordul Editurii, constituie infracțiune și se pedepsește în conformitate cu Legea nr. 8/1996.

Printed in ROMANIA

MIHAI BACIU & SILVIA BOCANCEA
(coordonatori)

Basarabia după 200 de ani

Conferința Internațională *Basarabia după 200 de ani* organizată
cu sprijinul Consiliului Județean Iași
și al Universității „Petre Andrei” din Iași
Iași, 12 mai 2012

INSTITUTUL EUROPEAN
2012

Cuprins

Introducere (Mihai Baciu & Silvia Bocancea) / 11

Capitolul 1. Basarabia. Reflectări istoriografice / 19

**Abordarea problemei anexării Basarabiei în operele
clasicilor marxism-leninismului și în manualele de istorie
sovietice (Adrian Dolghi) / 21**

Introducere / 21

1. Clasicii marxism-leninismului despre români și politica
expansionistă a Imperiului rus / 22
2. Anexarea Basarabiei și politica expansionistă a țarismului
abordată în manualele sovietice / 26

Concluzii / 33

Bibliografie / 34

**Direcțiile istoriografiei în Republica Moldova
independentă (Iulian Chifu) / 37**

Introducere / 37

1. Prezentarea principalelor evenimente din istoria
contemporană / 45
2. Neînțelegerile istoricilor sovietici / 54
3. Istoriografia moldovenească. Sursele ideologiei
moldovenismului / 59
4. Teoriile despre limba moldovenească diferită de limba
română / 70

5. Particularitățile și noile teze introduse de istoriografia moldovenească contemporană / 74

6. Fundamentele istoriografiei românești ale temei / 78

Concluzii / 87

Bibliografie / 89

Basarabia în revistele românești din exil (Elena Bondor) / 93

Introducere / 93

1. Momente din istoria Basarabiei: secvențe din presă / 95

2. Presa exilului despre politica de rusificare și relațiile româno-sovietice / 99

3. Situații și întâmplări din Basarabia. Reacții ale exilului românesc / 103

4. Manifestări științifice și culturale dedicate Basarabiei / 105

Concluzii / 108

Bibliografie / 109

Capitolul 2. Momente ale modernității Basarabiei / 111

Perspectiva lui Petre P. Carp asupra Basarabiei (Silvia Bocancea) / 115

Introducere / 115

1. O perspectivă geo-politică / 118

2. În preajma independenței / 121

3. Basarabia sau Transilvania? / 127

Concluzii / 132

Bibliografie / 133

Anul 1812 și impactul lui asupra raialelor (Igor Bercu) / 135

Introducere / 135

1. Pacea de la București / 138

2. Efecte administrative, social-economice și spirituale / 141

3. Modificări etno-demografice / 144

Concluzii / 152

Bibliografie / 154

„Alexandropol” – proiectul lui Manuc Bei de edificare a unui oraș armenesc în sudul Basarabiei (Valentin Arapu) / 155

Introducere / 155

1. Controverse istoriografice / 158

2. Proiectul „Alexandropol” / 167

2.1. Elaborarea planului / 168

2.2. Orașul ideal / 175

2.3. „Odessa Basarabiei” / 177

Concluzii / 178

Bibliografie / 181

Revenirea Basarabiei de Sud-Vest în 1857 în componența statului românesc cu suveranitate internă Moldova (Dumitru C. Grama) / 187

Concluzii / 187

Introducere / 187

1. Condamnarea Imperiului rus de către opinia publică pentru raptul Basarabiei / 189

2. Disputele de la negocierile preliminare din 1855-1856 privitor la realipirea Basarabiei de Vest la Moldova / 192

3. Controversele delimitării hotarului moldo-rus din Basarabia la Congresul de Pace de la Paris / 198

4. Tergiversarea trasării hotarului moldo-rus în Basarabia și a revenirii părții ei de sud la Moldova / 206

Concluzii / 207

Bibliografie / 209

1912 – Centenarul răpirii Basarabiei. Controverse politice interne și internaționale (Liviu Brătescu) / 211

Introducere / 211

1. Centenarul anexării Basarabiei din perspectivă țaristă / 214
2. Societatea românească și „problema” Basarabiei la 1912. Manifestări și polemici / 220

Concluzii / 229

Bibliografie / 230

Aspecte privind ortodoxia și religiozitatea basarabeană în secolul al XIX-lea (Ion Gumenâi) / 233

Introducere / 233

1. Biserica ortodoxă rusă, imagina sa și sarcinile sale în Basarabia / 235
2. Politica de rusificare, instituția bisericii și spiritualitatea basarabeană / 241

Concluzii / 249

Bibliografie / 251

Capitolul 3. Realități juridice în Basarabia secolului al XIX-lea / 253

Problema aplicării izvoarelor de drept național în Basarabia anexată (Elena Aramă) / 255

Introducere / 255

1. Promisiunile împăratului Rusiei / 257
2. Interpretarea de către Senatul Imperiului rus a sintagmei „legi locale ale Basarabiei” / 260

Concluzii / 267

Bibliografie / 268

Exercitarea justiției în Basarabia și în Principatul Moldova în prima jumătate a secolului al XIX-lea (Valentina Coptileț) / 269

Introducere / 269

1. Organizarea judecătorească în Basarabia după anexarea la Imperiul rus / 270

2. Exercitarea justiției în Moldova / 280

Concluzii / 286

Bibliografie / 289

A existat o autonomie în Basarabia după 1812? (Zinaida S. Lupașcu) / 293

Introducere / 293

1. Autonomia administrativă a Basarabiei / 295

2. Sfârșitul autonomiei Basarabiei / 306

Concluzii / 313

Bibliografie / 314

Capitolul 4. Chestiuni politice și teritoriale la reuniuni preliminare ale Congresului de la Viena, în 1814 (Gheorghe Cliveti) / 317

Introducere / 317

1. Cele patru *puteri aliate* / 319

2. Perspectiva țaristă asupra *reconstrucției Europei* / 329

3. Talleyrand și „cartelul celor patru” / 335

Concluzii / 353

Bibliografie / 361

Capitolul 5. Organizația de partid comunistă din Rssm în contextul începutului Războiului Germano-Sovietic (1941) (Igor Cașu) / 363

Introducere / 363

1. Anticipau sovieticii atacul german? / 366

2. Ofensiva germano-româno-sovietică în Basarabia și Bucovina de Nord / 369

3. Decizia de evacuare a Basarabiei / 373

4. Dezertarea oficialilor comuniști / 375

5. Liderii RSSM evacuați în interiorul URSS, în competiție / 379

Concluzii / 382

Bibliografie / 385

Capitolul 6. Relația România – Republica Moldova. De la retorică la bune practici (Doru Tompea & Sorin Bocancea) / 387

Introducere / 387

1. Problemele geostrategice ale zonei / 390

2. Politica UE față de Republica Moldova / 396

3. Relațiile România-Republica Moldova. Exemple de pragmatism / 400

Concluzii / 405

Bibliografie / 405

Index / 407

Prezentare autori / 411

Introducere

Bicentenarul anexării Basarabiei, teritoriu românesc dintre Prut și Nistru, a determinat o serie de manifestări comemorative organizate atât în România, cât și în Republica Moldova. În spiritul înțelegerii cât mai corecte a evenimentelor importante care au marcat evoluția noastră istorică, modernă și contemporană, la 12 mai 2012, la Iași, cu sprijinul Consiliului Județean Iași și al Universității „Petre Andrei” din Iași, a fost organizată Conferința Internațională *Basarabia după 200 de ani* la care au participat oameni de știință de pe cele două maluri ale Prutului. Contribuțiile participanților, elaborate din perspective diverse (istoriografice, istorice, relații internaționale, juridice, integrare europeană) sunt adunate în acest volum.

Pornind de la unitățile tematice ale producțiilor științifice ale participanților la Conferință, am structurat volumul în cinci părți. În cele ce urmează, vom trece în revistă principalele idei ale acestor contribuții, lansând totodată invitația de a aprofunda textele pentru a urmări felul în care fiecare autor își desfășoară arsenalul argumentativ în vederea susținerii propriei teze.

Primul capitol, „Basarabia. Reflecții istoriografice”, ilustrează cum anume au fost prezentate, în literatura de specialitate și în presă, diferite momente din istoria Basarabiei, pozițiile de pe care acestea au fost interpretate. A. Dolghi, în *Abordarea problemei anexării Basarabiei în operele clasicilor marxism-leninismului și în manualele de istorie sovietice*, ne demonstrează

că și în istoriografie canoanele, cât sunt ele de sacre, pot fi încălcate dacă nu convin ambițiilor noilor lideri.

Astfel, dacă până la jumătatea anilor '30 politica externă a Imperiului rus era apreciată în spirit marxist-leninist, manifestându-se fidelitate față de tezele expuse de clasici, după această dată, în manualele școlare și universitare și-a făcut loc următorul set de afirmații, cu caracter obligatoriu: „Rusia niciodată nu a dus războaie expansioniste, popoarele, unul după altul, se alipeau la ea absolut benevol, și pentru ele intrarea în Imperiu era un fenomen istoric progresist”. Intrați în aceeași horă, „istoricii din RSS Moldovenească nu doar completau istoriografia sovietică dar, în condițiile lipsei manualelor, lucrările constituiau suporturile didactice de bază ale întregului proces de studii, fiind scrise de pe pozițiile metodologiei marxist-leniniste, a partinității, cu încărcătura ideologico-propagandistică «necesară».

Potrivit lui Iulian Chifu, în *Direcțiile istoriografiei în Republica Moldova independentă*, istoriografia este în suferință și astăzi căci: „în Republica Moldova, istoria ca disciplină științifică nu a revenit în limitele clasice ale cercetării și realităților dezideologizate, nici chiar după dobândirea independenței”. Diagnosticul autorului este acela că „moldovenismul este o boală de care suferă și astăzi Republica Moldova”. Cei 200 de ani de la ocuparea Basarabiei permițându-ne să „contemplăm rezultatul politicilor de deznaționalizare, propagandă, maximă complicație etnică și confuzie identitară în regiune, în special în Republica Moldova de astăzi. Credem că este util să ne reamintim de această epocă și să trecem în revistă, în mod constant, baza istoriografiei legate de istoria Basarabiei din surse diferite. Poate cel mai important punct al reeditării e acela în care se vădesc abordări diferite în chiar sânul fostei Uniuni Sovietice – surse ruse, ucrainene și din RSS Moldova – pentru a realiza gradul de contra-

ditorialitate al teoriilor moldovenismului în chiar sânul fostului Imperiu sovietic”.

Elena Bondor ne propune, în *Basarabia în revistele românești din exil*, o analiză a modului în care este tratată problematica Basarabiei în revistele românești din exil. Imaginea pe care ne-o creează investigațiile autoarei este aceea a diversității și complexității raportului pe care exilul românesc l-a avut cu Basarabia până în 1989: „Unii autori încearcă să restabilească adevărul istoric sau doar analizează secvențe istorice ale Basarabiei în texte cu un caracter istoriografic. O parte dintre acestea oferă date importante despre principalele momente care au marcat istoria Basarabiei (în anii 1812, 1918, 1940 și 1944), despre procesul de rusificare a ei și despre evoluția relațiilor româno-sovietice în diverse perioade. Alți exilați români publică articole ca reacție la întâmplări imediate sau diverse situații din Republica Moldova relatate, nu fără dificultate, de către românii basarabeni persecutați de regimul sovietic. De asemenea, revistele românești din exil oferă informații despre manifestările științifice, culturale și chiar religioase dedicate Basarabiei, organizate periodic de către diverse asociații, organizații și instituții academice ale exilului românesc”.

Capitolul al II-lea „Momente ale modernității Basarabiei” ne aduce în atenție evenimente, intenții, atitudini, care, laolaltă, reușesc să contureze un fragment din istoria modernă a provinciei. În *Perspectiva lui Petre P. Carp asupra Basarabiei*, Silvia Bocancea ne prezintă concepția de politică externă a unuia dintre cei mai consistenți oameni politici pe care i-a avut România Modernă. Pentru Carp, politică externă a României era națională dacă era direcționată spre încheierea unor alianțe cu marile puteri capabile să se opună expansiunii Imperiului țarist și antinațională dacă se ajungea la semnarea unor convenții cu aceasta. De

aceea, susține autoarea, pentru dilema Basarabia sau Transilvania? Carp a avut un răspuns ferm: Basarabia.

Igor Bercu ne arată, în *Anul 1812 și impactul lui asupra raialelor*, ne arată că pentru locuitorii teritoriului dintre Prut și Nistru anexarea a generat consecințe multiple de ordin politic, economic, administrativ, social, spiritual, demografic și etnic. „Pe termen lung impactul noii guvernări a fost unul contradictoriu și de regulă negativ pentru populația românească din acest spațiu. Procesele care s-au derulat timp de mai puțin de un deceniu au schimbat radical soarta lucitorilor Basarabiei”.

Valentin Arapu lansează, în „*Alexandropol*” – *proiectul lui Manuc Bei de edificare a unui oraș armenesc în sudul Basarabiei*, ipoteza că prin inițierea proiectului de edificare a unui oraș, ce urma să poarte numele țarului Alexandru I, controversatul Manuc Bei a urmărit, de fapt, să se debaraseze de una dintre ipostazele care, probabil, nu-i era prea convenabilă și anume pe aceea de „hangiu”. (Într-una din sălile Hanului Manuc s-a semnat, la 1812, Tratatul de pace în care se stipula pierderea Basarabiei). Cu toată susținerea de care s-a bucurat din partea autorităților ruse, orașul „Alexandropol”, conceput ca un mare oraș-port, populat în mare parte de armeni, a rămas doar un proiect pe hârtie, dispariția fizică a inițiatorului făcându-l zadarnic.

Dumitru C. Grama, în *Revenirea Basarabiei de Sud-Vest în 1857 în componența statului românesc cu suveranitate internă Moldova*, evidențiază disputele ivite la negocierile preliminare (din 1855-1856) referitoare la realipirea Basarabiei de Vest la Moldova, controversate apărute în timpul Congresului de Pace de la Paris atunci când s-a dorit delimitarea hotarului moldo-rus, precum și tergiversarea aplicării acestei măsuri. Chiar dacă Imperiul țarist a aplicat trunchiat art. XX al Tratatului de pace de la Paris (care făcea referire la retrocedarea Basarabiei

de SV către Principatul Moldovei) arată autorul, beneficiile acestei măsuri au fost semnificative prin aceea că s-a stopat procesul de deznaționalizare și de rusificare a locuitorilor zonei, prin revenirea la limba română ca limbă oficială și prin fortificarea economică și geopolitică a Principatului (care își redobânda accesul la Delta Dunării și la Marea Neagră).

Cercetătorul Liviu Brătescu ne prezintă în studiul său, *1912 – Centenarul răpirii Basarabiei. Controverse politice interne și internaționale*, cele două perspective, țaristă și românească, asupra Basarabiei, la 100 de ani de la anexarea sa. Dacă autoritățile de la Petersburg considerau anul 1912 „o bună ocazie pentru a-și manifesta forța politică și militară”, cele românești, susține autorul, confruntate cu o situație politică internă fragilizată de tensiuni provocate de cauze multiple, optau pentru neutralitate și pentru păstrarea *status quo*-ului teritorial din Balcani (interesul pentru Basarabia manifestându-se la nivelul presei și al elitei românești).

Ion Gumenâi evidențiază, în *Aspecte privind ortodoxia și religiozitatea basarabească în secolul al XIX-lea*, rolul jucat de Biserica ortodoxă rusă în procesul de rusificare a populației ortodoxe, basarabene: „Această politică de rusificare forțată, prin intermediul Bisericii ortodoxe, – afirmă autorul – a jucat de fapt un rol negativ în perceperea ortodoxiei de către populația locală, care a ales să se îndepărteze de instituția Bisericii” și să se orienteze spre o serie de tradiții și exerciții băștinașe, dar cu un caracter vădit păgân. „Schimbarea înfățișării simbolului spiritual prin introducerea forțată a limbii ruse, schimbarea panteonului sfinților și cucernicilor, modificările în serviciul divin au creat toate condițiile necesare pentru constituirea denominării inochentiste”.

Capitolul al III-a „Realități juridice în Basarabia secolului al XIX-lea” completează imaginea creată de cel precedent prin perspectiva juridică pe care ne-o oferă.

Elena Aramă, în *Problema aplicării izvoarelor de drept național în Basarabia anexată*, ne demonstrează, cu documente juridice, cum la foarte scurt timp de la anexare „a intervenit o schimbare în politica imperială de aplicare a legilor locale, fiind restrânsă aria lor, menționându-se doar legile civile și fiind omise obiceiurile”. În fața acestei ingerințe și a încercării repetate de a introduce forme și mecanisme străine spiritului său, populația provinciei a opus rezistență astfel încât funcționarii și organele imperiale nu au reușit să abroge definitiv legile locale.

Valentina Coptileț, în *Exercitarea justiției în Basarabia și în Principatul Moldova în secolul al XIX-lea*, întreprinde o analiză comparativă a organizării judecătorești din Basarabia, parte a Imperiului rus, și a celei din Moldova. Observația autoarei este aceea că „Așezământul înființării oblastei Basarabia din 1818 și legile ulterioare au introdus în Basarabia instituții judecătorești de sorginte rusească, modernizarea justiției înfăptuindu-se de abia peste o jumătate de veac, prin reformele judecătorești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea” în vreme ce în Principatul Moldova prin introducerea *Regulamentului Organic* s-a început procesul de reformare și modernizare a justiției. Concluzia la care ajunge autoarea Zinaida S. Lupașcu în *A existat o autonomie în Basarabia după 1812?* este aceea că Basarabia a beneficiat și *de iure* și *de facto* de autonomie, doar că ea a funcționat defectuos. Interesul țarist față de provincie (căreia i s-a acordat la început o autonomie) survine din obiectivul lor geostrategic în zona Balcanică (de a avea un cap de pod pentru expansiunea spre vest și spre sud). Atingerea dezideratului, în urma unei campanii împotriva otomanilor, impunea uniformizarea din punct de vedere administrativ a Imperiului țarist (de aceea, la 1828, Basarabia și-a pierdut statutul special)

Capitolul al IV-lea „Chestiuni politice și teritoriale la reuniuni preliminare ale Congresului de la Viena, în 1814” ne

dovedește că *prima fază* a congresului de pace a fost una *inaugurală, și nu preliminară*, așa cum se crede îndeobște. Cu prilejul diferitelor „conferințe”, susține Gh. Cliveti, învingătorii lui Napoleon au hotărât ca în „orientarea afacerilor” inițiativa (decizia!) să aparțină „marilor puteri” dispuse în cercuri concentrice, primul, de cea mai autoritară competență deliberativă, fiind al *puterilor alianței de la Chaumont*, iar un altul, în ipostaza unui „comitet de șase puteri”, „completat”, prin consensul prealabil al „celor patru”, cu Franța și Spania, având de asumat responsabilități „procedurale” în abordarea „chestiunilor de interes general”. Dincolo de cortina „concertului european” se pot constata, afirmă autorul, disensiunile profunde dintre marile puteri referitoare la *aranjamentul teritorial european*. De pildă, „achiziționarea” Finlandei și a Basarabiei, pretenția asupra Ducatului Varșoviei emisă de către Imperiul țarist erau văzute de reprezentanții celorlalte puteri ca o amenințare la adresa echilibrului european stabilit de comun acord de către ele.

Capitolul al V-lea „Organizația de partid comunistă din RSSM în contextul începutului războiului germano-sovietic (1941)” ne introduce în istoria contemporană, sovietică, a teritoriului dintre Prut și Nistru. Igor Cașu, infirmând aserțiunile istoriografiei sovietice asupra „unității poporului în jurul Partidului Comunist”, ne oferă o perspectivă nouă asupra comportamentului autorităților RSS Moldovenești, în condițiile atacului trupelor germane pe linia râului Prut, susținute de armata română. În locul unității găsim: refuzuri de a purcede la evacuare (nu numai din partea oamenilor simpli, dar și a membrilor de partid); dispariții, pentru câteva zile, a unor lideri din Comitetul Central, guvernul RSSM și alte structuri de partid și de stat în vederea rezolvării problemelor personale; decizii de a rămâne sub teritoriul ocupat de inamic (și aceasta din partea veteranilor

partidului, cei care cunoscuseră teroarea stalinistă a anilor '30) și chiar declanșarea unei competiții acerbe pentru funcția de prim-secretar al CC al PC(b) din Moldova.

Ultimul capitol, al VI-lea, „Relația România – Republica Moldova. De la retorică la bune practici” ne conturează o parte dintre problemele actuale ale Republicii Moldova. „Dacă înainte de anul 2000 relațiile dintre cele două state țineau mai mult de voința politică de la București și Chișinău – afirmă Doru Tompea și Sorin Bocancea – după acel an, când România a ales clar drumul Occidentului, a trebuit ca relațiile dintre cele două state să fie concepute conform obligațiilor României față de NATO și UE”. Pornind de la felul în care s-a construit „pas cu pas” UE, odată cu asumarea funcționalismului pragmatist propus de Jean Monnet, cei doi autori propun o modificare în conceperea relațiilor româno-moldovenești. Abordarea pragmatică a relațiilor României cu Republica Moldova ar putea fi o garanție, susțin autorii, ca „momentele istorice să nu ne prindă nepregătiți”.

Consecință fericită a Conferinței Internaționale *Basarabia după 200 de ani*, organizată la Iași, la 12 mai 2012, volumul de față, care oferă perspective diferite (istoriografice, istorice, juridice, relații internaționale, integrare europeană) asupra uneia și aceleiași realități: Basarabia/R. Moldova, pleacă de la ideea că doar o bună informare poate elimina tensiunile și falsele dispute și poate spori solidaritatea sub auspiciile valorilor europene.

Mihai BACIU & Silvia BOCANCEA

Capitolul 1

Basarabia. Reflectări istoriografice

Acest capitol ilustrează cum anume au fost prezentate, în literatura de specialitate și în presă, diferite momente din istoria Basarabiei, pozițiile de pe care aceste evenimente au fost comentate.

A. Dolghi, în *Abordarea problemei anexării Basarabiei în operele clasicilor marxism-leninismului și în manualele de istorie sovietice*, ne arată cum se scrie istoria de pe poziții partizane: „Istoricii sovietici urmărind direcția trasată de ideologii partidului sau chiar de primii lideri ai statului sovietic, au abordat anumite probleme contrar opiniilor clasicilor marxism-leninismului, atunci când tezele expuse de aceștia nu conveneau ambițiilor noilor lideri. Una dintre ele o constituie cea a politicii externe a Imperiului rus, în general, și a problemei anexării Basarabiei la Imperiul rus, în particular”.

Aceste interpretări nu au fost abandonate, așa cum ne-am fi așteptat, odată cu prăbușirea regimului care le-a generat ci pot fi identificate printre *Direcțiile istoriografiei în Republica Moldova independentă*. Iulian Chifu ese cel care evidențiază faptul că „în Republica Moldova, istoria ca disciplină științifică nu a revenit în limitele clasice ale cercetării și realităților dezi-deologizate, nici chiar după dobândirea independenței”. Diagnosticul autorului este acela că „moldovenismul este o boală de care suferă și astăzi Republica Moldova la aproape 90 de ani de